



»Mit  
Lille  
Chile«

»Mi Chilito«

### **Mit lille Chile**

25 min., farve. 1986. Instruktion: Kjeld Ammundsen. Klip: Henrik Carlsen. Speak: Anette Pilmark. Optaget af et chilensk filmhold. Produceret hos Ebbe Preisler Film/TV for Dansk Ungdoms Fællesråd, Udenrigsministeriet og Statens Filmcentral. Udlejning: SFC.

Filmen »Mit lille Chile« er optaget i sommeren 1985. Den er instrueret af undertegnede og klippet af Henrik Carlsen. I Chile har jeg arbejdet sammen med et chilensk filmhold, som af sikkerhedsgrunde har ønsket at forblive anonymt. »Mit lille Chile« er filmet i Santiago og i slummen, som ligger som en jernring omkring byen. Filmen – og dette hæfte – er lavet for at gøre opmærksom på de meget store problemer, som militærjuntaen skaber. Man kunne også have lavet en anden film, en film som lukkede øjnene for den barske virkelighed, og som satte sig for at beskrive Chile som det meget smukke og dejlige land, det også er. Man kunne have lavet en film om mennesker, der – når de ikke længere er bange – er meget åbne og udviser en gæstfrihed, som strækker sig langt ud over, hvad de har råd til. Og hvad de behøver. Lad derfor også filmen være min kærlighedserklæring til dette land, som to gange har betaget mig og vist, at det for mennesket er muligt både at elske sin næste og kæmpe for sig selv og sin næste. Titlen stammer fra Pablo Neruda – en af denne verdens største digtere – som tilbragte mange år i eksil uden mulighed for at besøge Mi Chilito (Mit lille Chile).

Denne pjece er udgivet af Statens Filmcentral, 1986. Den udleveres gratis i forbindelse med forevisning af filmen. Henvendelse til Statens Filmcentrals hovedkontor, Vester-gade 27, 1456 København K. eller Jyllands-kontoret, Lundingsgade 33, 8000 Århus C.

Layout: Kjeld Brandt. Fotos: Kjeld Ammundsen. Trykt hos Frede Rasmussen, København.

Kjeld Ammundsen

## **Historien bag (»Mi Chilito«) »Mit lille Chile«**

### **Landsmænd,**

*Dette er sikkert sidste gang, jeg henvender mig til jer. Luftvåbnet har bombarderet alle Radio Portales og Radio Corporacións sendere. Mine ord er ikke fyldt af bitterhed, men af skuffelse; de er også den moralske fordømmelse af dem, der har sviget den ed, de har afgivet... Overfor disse kendsgerninger kan jeg kun sige ét til arbejderne: Jeg giver ikke efter. Jeg står over for et historisk valg, og jeg vil ofre mit liv for at være loyal over for mit folk, og jeg kan forsikre jer at jeg er forvisset om, at det frø, vi har sået i tusinder og atter tusinder af chileneres ædle sind, aldrig vil kunne forhindres i at spire. De er stærke, de kan undertvinge folket, men det er hverken med forbrydelser eller med magt, sociale processer kan holdes tilbage. Historien tilhører os. Det er folkene, der skaber den.*

Sådan lød det bl.a. fra den socialistiske præsident Allendes mund, kort før han blev myrdet. Morderne var det chilenske militær med Chiles nuværende diktator, hærchefen general Augusto Pinochet i spidsen. Før militærkuppet i 1973 var der gået år med store problemer. De højreorienterede i Chile havde med amerikansk kapital forsøgt at destabilisere den lovligt valgte socialistiske koalitionsregering. Det var lykkedes

i meget vid udstrækning. Der var mangel på madvarer, man havde betalt vognmænd for ikke at transportere mad ind til byerne, på landet betalte de højreorienterede bønderne for at smide deres landbrugsprodukter på møddingen, fabrikker lukkede, og storkapitalen overførte formuer til banker i USA og Schweiz. I gaderne var der demonstrationer, og de pæne borgerfruer gik i deres pelse gennem gaderne og slog på deres tjenestefolks kasseroller, mens de råbte på brød til folket. På den anden side var det yderste venstre også utilfreds. De syntes ikke regeringen gik langt nok – derfor demonstrerede de også. I de mere almindelige boligområder samt i slummen organiserede den socialistiske koalitionskomitéer, der skulle fordele den mad, som frivillige og dele af militæret forsøgte at transportere ind til byerne. Men problemerne var meget store, så Allende udskrev nok et valg for at sikre sin position, og igen fik han folkets opbakning til at løse de store problemer, som det meget forarmede Chile stod i. Regeringen gik videre med nationaliseringen af storindustrien, bl.a. af den vigtigste valutaskabende industri, kobberminerne, som for en meget stor dels vedkommende var ejet af amerikanerne. På trods af de mange problemer opnåede den progressive

regering (socialisterne sammen med kommunisterne) en række resultater gennem nationaliseringerne, og den chilenske arbejderklasse blev mere og mere bevidst. Den krævede, at hvad de opfattede som deres egen regering gjorde noget ved de konservatives aggressive og udemokratiske fremfærd. På den anden side forsøgte præsident Allende at forhandle med hæren og de mere moderate borgerlige kræfter. Han ville gerne have opnået en slags våbenhvile, som ville give tid til at løse nogle af deres mere akutte problemer. Men hæren og de borgerlige spillede dobbeltspil. De havde allerede indgået aftaler med den amerikanske regering og dele af den amerikanske storkapital – først og fremmest ITT – om, at den demokratiske præsident skulle kuppes. Den 11. september 1973 angreb jagerfly præsidentpaladset i det centrale Santiago. Flyet, der blev fløjet af israelske piloter, havde tilrettelagt sine angreb, så Allendes livvagter blev dræbt ved den første angrebsbølge. Derefter bombede man, til man havde troet, at også præsident Allende var dræbt. Allende holdt sin sidste tale til det chilenske folk, og kort efter trængte dele af hæren ind i paladset og myrdede ham med deres maskinpistoler. Endnu engang havde det rige Latinamerika og deres allierede i USA bevist, at det ikke skulle lykkes at indføre en demokratisk socialisme i Latinamerika. Tiden, der fulgte, var et mareridt af undertrykkelse, tortur, vilkårlige fængslinger, hvor tusinder blev myrdet, fordi de

havde arbejdet for den lovligt valgte regering. Militærkuppet var meget effektivt. Der gik en arrestationsbølge gennem landet, og overalt blev der oprettet intermistiske fængsler. Fanger, som var mistænkt for at være venstreorienterede, blev anbragt i lastrum i skibe. Skoler blev lukket og lavet om til fængsler, og store lukkede idrætsanlæg blev lavet om til kæmpemæssige interneringslejre.

### Victor Jara

Den chilenske digter og folkesanger Victor Jaras kone Joan Jara beretter i sin bog »An unfinished Song«, hvordan hun fandt sin myrdede mand i gangene på idrætsanlægget Estadio Chile syv dage efter militærkuppet. »Vi går langs en mørk gang og kommer ud i en stor hal. Min nyfundne ven tager mig under armen for at støtte mig. Imens ser jeg række efter række af nøgne kroppe ligge på gulvet. I et hjørne er ligene stablet i en stor bunke, de fleste af de døde har gabende sår, nogle er stadig bagbundet – der findes unge og gamle – i hundredvis af kroppe. De fleste ligner almindelige arbejdere. Kroppene af de døde bliver sorteret, slæbt ved benene fra den ene bunke til den anden. Mærkelige gespenster går omkring og sorterer. De har maske for mund og næse for at beskytte sig mod stanken fra ligene, som allerede er gået i forrådnelse. Jeg står midt i rummet, søger og vil ikke



søge efter Victor. Pludselig overfaldes jeg af en bølge af raseri. Jeg ved, at der kommer en usammenhængende lyd af raseri ud af min mund, men min ven tisser på mig: »du må intet gøre.... så går det galt.... stå bare helt stille et øjeblik, så vil jeg spørge om, hvor vi skal lede.... Jeg tror ikke, dette er det rigtige sted«. Vi bliver vist op af en trappe. Huset er så fyldt af lig, at de oversvømmer hele bygningen, til og med på kontorerne. En lang gang, rækker af døre og på gulvet en lang række døde kroppe. Her er ligene påklædt. Her ser en del ud, som om de var studenter. Ti, tyve, tredive, fyrre, halvtreds.... og der midt i rækken, finder jeg Victor.« Victor Jara var blevet skudt med en maskinpistol af det chilenske militær, men først efter at være blevet mishandlet og tortureret, Victor Jara var blevet slæbt ned i et omklædningsrum i Estadio Chile, hvor en officer, som gik under øgenavnet »Prinsen«, havde forhørt ham. Under forhøret var »Prinsen« gået amok og havde skreget til Victor Jara: »Syng nu – hvis du kan, din Satan«. Og Victor Jara, som på dette tidspunkt havde været mishandlet i fire dage, begyndte at synge »Venceremos« (Vi skal sejre), så det kunne høres over det meste af stadion. Da officeren hørte dette, tabte han helt besindelsen og skød Victor Jara. Men kort inden det sidste forhør nåede han at skrive sit sidste digt. Digtet blev smuglet ud af nogle kammerater, som han havde siddet fængslet med. Digtet gengives her i uddrag.

*»En død. En anden slået, som jeg aldrig havde troet at et menneske kunne blive slået.  
De øvrige fire ville gøre en ende på deres angst.  
En hoppede ud i intet.  
En anden slog hovedet ind i muren,  
men alle havde de dødens mærke i deres blik.  
Hvilken angst fascismens ansigt skaber!  
De gennemførte deres planer med knivskarp præcision.  
Intet står i vejen for dem.  
Blod modsvarer medaljer.  
Død er heltedåd.  
Min gud, er dette verden, som du skabte!  
Behøvede du syv dage af under og arbejde for at gøre dette?  
Inden for disse fire vægge eksisterer bare tal som ikke øges.  
Som sagte kommer til at længes mere og mere efter døden.«*

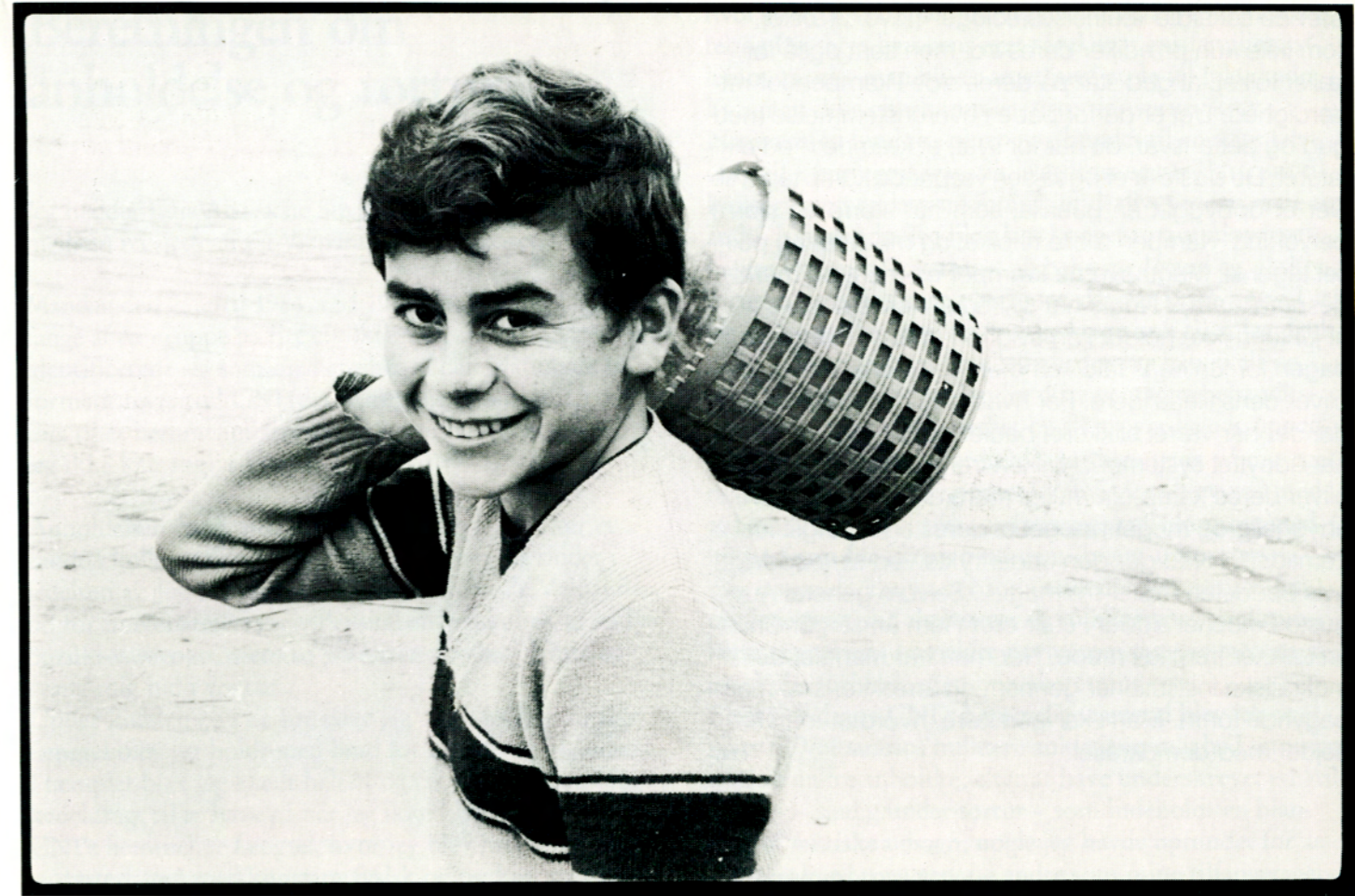
### **Chile i dag**

Når man i dag flyver til Chile, mellemlander man i Argentina. Fra Spanien til Argentina er flyet fyldt op. Fra Argentina til Chile er der ikke mange med flyet. Chile er et land i økonomisk stagnation og politisk opløsning. General Pinochet sidder stadig tungt på magten, og metoderne er de samme som i diktaturets første år: undertrykkelse, vold, tortur og vilkårlige



myrderier. I Chile er der censur, frie fagforeninger er ikke tilladt, og hvis man vil mødes i større forsamlinger, er det med truslen om at blive taget af politiet. Hvis det sker, starter politivolden. Kun hvis man er fuldstændig passiv, har man en chance for at leve en smule uforstyrret, men man undgår ikke at se ligene, som om morgenen ligger i vejkanterne. Der er de blevet smidt i nattens løb af militær eller de højreorienterede dødspatruljer, som arbejder under beskyttelse af militærjuntaen. I Santiago er der om natten totalt udgangsforbud. Hvis nogen skulle finde på at bevæge sig uden dørs, er risikoen for at blive skudt stor. Politiet skyder først, siden spørger de. I Santiago bor der 8 millioner mennesker. At køre gennem byen om natten er som at bevæge sig gennem en spøgelsesby. Det eneste, man ser, er det svært bevæbnede politi og militær, der langsomt kører rundt og kontrollerer. Omkring en million mennesker måtte flygte eller valgte at flytte fra Chile i tiden efter militærkuppet. I dag er kun nogle få tusinde vendt tilbage, og for de mennesker, der vender tilbage, er problemerne store. Først og fremmest er det svært at få arbejde. Nogle steder er arbejdsløsheden 60% – andre steder tør arbejdsgiverne ikke ansætte de folk, der er vendt hjem fra eksilet i udlandet. Hvis de antager de hjemvendte bliver de ofte truet af militæret til at fyre dem igen. Den chilenske junta ønsker ikke, at de hjemvendte skal kunne klare sig. Derfor bliver de meget afhængige af deres familier. Selvom

undertrykkelsen gennem årene har været kolossal, har det chilenske folk hele tiden forsøgt at rejse en organiseret modstand mod militærjuntaen. At rejse i Chile er som at rejse i et besat land. Overalt ser man politi og militær, identitetskort kontrolleres, biler bliver undersøgt, i slummen laves der politirazzia'er. Her anholder politiet alle mænd mellem 14 og 60, lukker dem inde på stadion, kontrollerer dem, mishandler og arresterer dem, som de mistænker for politisk aktivitet. Men på trods af undertrykkelsen bliver der afholdt politiske møder i de illegale fagforeninger. *De illegale fagforeninger og de forbudte politiske partier* laver demonstrationer, generalstrejker, holder møder med udenlandske pressefolk og parlamentarikere, som besøger landet. Det sker for at påpege, at verden omkring Chile må støtte en demokratisk udvikling. Især appelleres der til politikere fra USA. Amerika støtter det chilenske diktatur, og uden USA's økonomiske og militære hjælp ville det ikke være muligt for general Pinochet at fastholde magten. Men også *den katolske kirke* har medvirket i kampen mod diktaturet, og når undertrykkelsen er værst, er kirken ofte et af de meget få steder, man kan mødes og tale nogenlunde frit. Men heller ikke kirken går fri. Under gudstjenester angriber militæret, skyder tåregas ind gennem vinduerne, så folk flygter i panik. Det er sket, at folk er flygtet i en sådan panik, at flere er blevet trampet til døde. Også de enkelte præster løber en meget stor risiko. Det gælder



især de såkaldte »befrielsesteologer«, dvs. præster, som ikke kun prædiker deres tro, men som også fortæller folket, at gud står på deres side i kampen for retfærdighed. Det er derfor både i overensstemmelse med gud og det ansvar, de har for livet, at kæmpe mod diktaturet. De sidste år er også den væbnede kamp taget til. Der er opbygget en guerilla, som har større og større betydning. Kampen mellem folket og militæret og politiet tager til. Magthaverne kæmper en mere og mere desperat kamp. Nogle har sikkert en fornemmelse af, at juntaen ikke holder i en evighed, men jo nærmere dagen for juntaens fald kommer, des mere desperate bliver dens tilhængere. For hvad skal der ske med alle de, der har været stikkere, bøddler og alle de, der bare har udnyttet systemet? Hvilken fremtid har de? Derfor bliver deres kamp om muligt mere desperat og mere uhyggelig og meget præget af deres egen angst for fremtiden. Hvad gør den undertrykte ved sin bøddel, hvis bøddelen mister sin magt.... Selvom general Augusto Pinochet sidder i ét år eller i fem år, så går Chile en usikker fremtid i møde. Når man har manglet demokratiske institutioner gennem en årrække, skal man begynde forfra. Man skal igen lære, hvordan man arbejder med demokratiet.

*Kjeld Ammundsen*

## Beretningen om anholdelse og tortur

Jeg hedder Luis Abacache Silva. Jeg er 24 år og studerer medicin på sytten år på Valparaíso Universitet.

Mandag den 2. april 1984, ved 19-tiden, blev jeg taget til fange af en gruppe på fire civilklædte personer, der senere identificerede sig som medlemmer af den Nationale Informationscentral CNI (det hemmelige politi; o.a.) og ført til et hemmeligt arrestationssted, hvis beliggenhed jeg ikke kan angive nærmere.

Anholdelsen fandt sted da jeg var på vej hjem efter et møde i kollegierådet på universitetet, som jeg sidder i ledelsen af. Jeg blev standset i gaden Freire de Valparaíso, ud for universitetets retsvidenskabelige fakultet, af en lys Suzuki-varevogn, mens to personer slog løs på mig og tvang mig ind i vognen.

Under kørslen og i de fire dage jeg var i det hemmelige fængsel blev jeg holdt med bind for øjnene og i håndjern. I fængslet blev jeg klædt helt af og fik udleveret en blå kedeldragt til at have på når jeg ikke blev tortureret. CNI's hemmelige fængsel, hvor jeg blev indespærret, er et dystert sted med konstant fysisk og psykisk tortur,

hvor man til stadighed må frygte for den fysiske integritet og for selve livet, ens eget såvel som ens familiemedlemmers, idet man bliver truet med at de vil lide skade hvis man ikke efterkommer torturudøvernes krav. Nøgen, med bind for øjnene og bundet til en slags felt-seng eller springmadras, fik jeg tilført elektrisk strøm til kønsorganer, endetarmsåbning, underliv, fødder, næse og andre legemsdele. Jeg blev lagt i noget torturudøvrerne kaldte »Jacques Cousteau«, en balje med vand og ekskrementer, og holdt nede i perioder, der var lange nok til at jeg slugte en del vand, men ikke lange nok til at jeg druknede, selvom jeg ved flere lejligheder var halvkvalt og mistede bevidstheden. Under disse gentagne behandlinger blev jeg samtidig sparket og slået over hele kroppen, med knytnæver og våde klude. Jeg blev truet på mit eget og mine familiemedlemmers liv, hvis jeg »blev ved med at blande mig i politik«, og hvis jeg skulle komme med nogen form for klager mod dem. Imens udspurgte de mig om mine aktiviteter som studenterleder, mine formodede politiske aktiviteter og min »terroristvirksomhed«, og nævnte en række navne som det var meningen jeg skulle forbinde med min »beretning«. Efter fire dage i CNI's hemmelige fængsel blev jeg overgivet til Valparaíso militære anklagemyndighed sammen med to andre anholdte, efter at have underskrevet en »tilståelse« – stadig under tortur – som indeholdt en blanding af faktiske udsagn, nogle jeg havde opfundet for at få en ende på torturen, og andre som mine tilfangetagere

havde opfundet. Denne »tilståelse« blev suppleret med »fundet« af sprængstof i mit værelse – som blev gennem- søgt af CNI den 3. april kl. 6.45, hvor der ifølge min mor ikke havde været noget få timer forinden.

Jeg blev stillet til rådighed for Valparaisos militære anklage- myndighed sammen med to andre anholdte, Sergio Olivares og Samuel Castro, der begge studerer ved Valpa- raisos Katolske Universitet. Det var den 6. april. Efter at have udtalt mig, blev jeg sat i isolation i Valparaisos Offentlige Arrest i fem dage. Den 11. april blev jeg kendt skyldig i besiddelse af sprængstoffer, isolationen blev ophævet og jeg fik tilladelse til at føre samtaler. Der blev fortsat ført sag mod mig, og jeg var fortsat fængslet for en forbrydelse jeg ikke havde begået.

Trods torturbødlernes omhu med ikke at efterlade spor efter deres »arbejde«, blev der konstateret flere læsioner både af den militære anklager og af den retslæge, der undersøgte mig. Dette til trods for at hele den torturpro- ces, vi havde gennemgået i CNI's hemmelige fængsel, bliver overvåget af en læge, der angiver hvor torturen skal påføres, og efter hver torturs afslutning konstaterer offerets tilstand.



## Citater

Jeg har to fætre, der sidder i fængsel. De venter begge på deres dom, som sikkert bliver meget langvarig. Min tante lever i eksil, så hun kan ikke besøge dem. Min far er politisk forfulgt.

*Tania 15 år*

Min far har næsten ikke noget arbejde. Nogle gange går han ned til floden Bio Bio, hvor der er en handelsplads. Han søger at sælge nogle ting for at skaffe lidt penge. Hjemme hos os fryser vi, og vi sulter altid. Nogle gange arresterer politiet min far. Så får vi slet ikke noget mad.

*Eduardo 9 år*

Jeg har været i eksil i Tyskland. Da vi kom tilbage, så vi, at meget små børn var nødt til at arbejde, jeg så, at mine landsmænd lider, og at mange sulter.

*Valensks 14 år*

...faktisk kan man ikke leve her i Chile... Vi er totalt trampet ned. Vi er tvunget til at gøre ting, vi ikke ønsker – og vi er meget bange for forrædere, folk som skal sladre til politiet. Derfor tør vi ikke snakke med hinanden og naboen. Min families økonomiske situation er meget dårlig.

*Alejandro 11 år*

Min far er politisk fange, min mor har ikke noget arbejde. Jeg er lige blevet opereret, men vi havde ingen penge, hvorfor min mor forsøgte at få operationen gratis. Alle, der bor i Chile, har brug for liv og fred. At vi ikke bliver forfulgt. Og frihed for politiske fanger.

*Roberto 13 år*

Der kommer en ændring. Vi vil få vore værdier tilbage. Vi vil igen blive i stand til at være sammen med vores familier – også de, der er i eksil. De forsvundne og myrdede vil ikke være til stede fysisk, men de vil være med i fremtiden som et symbol på vores lidelser.

*Manuel 14 år*

Da jeg kom til Chile, fik jeg et chock. Børnene var et helt hovede mindre end min 4-årige broder i Danmark. De var så underernærede, at de ikke kunne tale. Så meget bagefter var de i udvikling på grund af sulten.

*Katrine 20 år, lægesturende. Har boet i Danmark*

Anders And har besluttet sig til at flytte, de prøver at udrydde julemanden. Snehvide har de planlagt at begrave midt i den store ørken. Og imens flyver sandet overalt... Man kan tælle blomster, men man kan ikke holde foråret tilbage...

(Fra et gadeteaterstykke, spillet på Santiagos hovedstrøg)





Mit lille Chile  
»Mi Chilito«



En film af Kjeld Ammundsen

Statens Filmcentral